

WRAKDUIKERS DROMEN ALLEMAAL VAN GROTE GOUDSCHAT

Malieveld

R

DEEP IN HUN HART HOPEN ZE ALLEMAAL DIE GROTE GOUDSCHAT TE VINDEN. Ach ja, de Lutine... Maar in de praktijk zijn Nederlandse wrakduikers al dolblij met een scheepsbel. Toch is een scheepswrak méér dan een historische vindplaats: volgende week presenteert de Vereniging Kust en Zee een beschermingsplan voor deze unieke fenomenen.

De Northseadivers klaar om uit te varen voor een nieuwe expeditie, met op de voorgrond Hugo Raven (links) en Coen Onstwedder. In duikpak v.l.o.a. Bijm Sloos, Ernst Jongepan, Peter Vet en Richard Koolstra.

Volgende week woensdag zal het Malieveld in Den Haag weer vollopen. Ditmaal komen de omroepemensen. Ze zijn boos omdat ze gekort worden. Ik heb gemengde gevoelens bij hun manier van protesteren. Als u en ik op het Malieveld betogen als de baas wat gaat beruigen, komt de omroep echt niet kijken.

Dat wordt anders als ze zelf aan de beurt zijn. Dan wordt er schaamteloos misbruik gemaakt van het medium rtr om op uw kosten hún grieven te spuien. Niet een half uurtje, maar een hele dag, de egoïsten. Hebt u deze week een reddingspotje gezien over Oud? Welnee.

Maar wel over de publieke omroep. Wel voor zichzelf. Hilversum schaamt zich nergens voor.

Doch dit terzijde. Liever wil ik het met u hebben over de plaats van samenkomst: het Malieveld.

Veel steden in ons land kenden vroeger een Malieveld of een Maliebaan. Daarvan zijn er nog enkele over. Bekend zijn die in Utrecht, Amsterdam, Leiden en Arrecan.

De meeste Nederlanders kennen het woord 'malie' als een ringetje in een schoen, waar de veter doorheen moet. Die betekenis vinden we ook terug in 'malieknol' (een speer- en kogelvrij vest van metalen ringetjes). Het woord malie is afgeleid van de Latijnse betekenis voor 'maas in een net'.

De malie van het Malieveld komt echter van een ander Latijnse woord: malieus, dat 'hamer' betekent. Het verwijst naar een balspel, dat in de 16e eeuw ontstond aan het Franse hof en zich vrij snel over Europa verspreidde.

Voor de rijkeluijsontjes speelden graag malie en in diverse steden ontstonden in de 17e eeuw de maliebanen. Een maliebaan gaf de betrokken stad enig aanzien. Bovendien liep het radio- en tv-volk toen nog niet in de weg. Het maliespel was een combinatie van hockey, golf en croquet. De spelers moesten proberen in zo weinig mogelijk slagen de houten bal naar het einddoel, doorgaans een paal, te tikken. In het midden van de baan moesten ze wel een poortje passeren. De croquetachtige slaghamer, de malie dus, was

Plek voor elitaire spelletjes

gemaakt van enigszins bulgzaam hout. Het handvat was vaak onwikkeld met fluwel. Want de aristocratische herenhandjes moesten splintervrij blijven.

De Italianen noemden het spel 'pallamaglio' (bal + hamer). In Nederland werd het daarom ook wel 'palmalie' genoemd. De Engelsen spraken van 'pallmall'. Het bekende sigarettenmerk Pall Mall refereert daarmee aan ontspanning en het goede rijke leven.

Het kakkineuze maliespel is intussen in onbruik geraakt, ten gunste van hockey en golf, maar de namen Malieveld en Maliebaan zijn gebleven. Ook een afgeleide zegswijze heeft de eeuwen overleefd: een kolfje naar zijn hand. Daarmee wordt verwezen naar de flexibele houten stok van de maliepelers. Die stok moest goed in de hand liggen. Daarom werd hij voor elke speler op maat gemaakt.

Ook woensdag stroomt het Malieveld weer vol met verwerende rijkeluijskinderen die daar hun elitaire spelletjes komen spelen. Het Malieveld als afvoertuig van de vaderlandse ontevredenheid: een kolfje naar de hand van Hilversum.

klartaal@telegraaf.nl

Blij met een bel

door MARIJOLEIN SCHIPPER

Het begint altijd met sonarpijpen en de ontdekking van een obstakel of vreemde richel op de Noordzeebodem. Dan is het duikuitrusting aan en via de ankerlijn afdaalen naar in duistere en koude diepten met slecht zicht. Soms maar zes meter, soms veertig, zelden tieper.

En nee, dan ligt er daar beneden geen prachtig wrak met trotse masten, zoals in de bekende avonturenfilms. Wrakduiker Coen Onstwedder glimlacht. Hij wil het romantische beeld niet graag verstoren, maar: „Uitzonderingen daargelaten, zijn van het schip zelf meestal alleen resten over, ook nog eens verspreid over een grote oppervlakte. Wrakduiken komt vooral neer op met je handen in de boterbagger rondwoelen. Boterbagger, dat is slijb of modder waarin spulletjes verbazingwekkend goed bewaard blijven.“

Kanonskogels

In een fotoboek zijn de belangrijkste vondsten van de Northseadivers bij elkaar gebracht. Dat is de Helderse club waarmee Onstwedder, als het weer het maar even toelaat, de geheimzinnige diepten van de Noordzee verkent. Patrijspoorten, tinnen borden, een set intacte bolvormige wijnflessen („Nee, dat was niet meer te drinken“), koperen kompassen, kanonskogels en zelfs complete stukken geschut.

Afgelopen weekeinde waren de Northseadivers betrokken bij de zoektocht naar een vermeende Engelse onderzeeboot, gespot bij de Razende Bol door de Texelse schipper Hans Reiman. „Als we zoiets horen weten we niet hoe snel we in de boot moeten springen“, lacht Onstwedder, die twintig jaar geleden samen met kommandant Hugo Raven de Northseadivers oprichtte. Met hun twee boten, de Red Rover en de Mac O., varen de mannen, samen met een wisselend gezelschap van wrakduikers, liefst zes weekeinde uit.

Plan voor bescherming 'Noordzeeschatten'

Het weer moet goed zijn.

Onderwater-souvenirs: een birpud die zo goed geconserveerd is dat hij zo uit de winkel lijkt te komen en tinnen bestek en borden.

zegt Raven. „Bij golven hoger dan een meter wordt het gevaarlijk. De duikers zitten beneden met een lijn vast aan de ankerlijn. Maar mochten ze om de een of andere reden losraken, dan zijn ze door de stroming zo een eind van de boot afgedreven. En met hoge golven vind je ze nooit meer terug. Veiligheid voor alles, het is en blijft tenslotte een hobby.“

Maar wel een heel spannende. De Engelse onderzeeboot bij de Razende Bol bleek na onderzoek uiteindelijk een koopvaardijship. „De langwerpige vorm was een schroefasturmel en die werden gebruikt in koopvaardijships.“ Een teurstelling, maar ook weer niet, want elk wrak heeft een verhaal.

„Dat is juist de uitdaging. Het gaat niet alleen om spullen van de zeebodem lichten“, zegt Northseadiver Ernst Jongepan. „Natuurlijk, het is een kick om een beker op te pakken en te weten dat die in 1713 voor het laatst is gebruikt en jij 'm nu als eerstvolgende in handen hebt.“

„Maar uiteindelijk is het vooral interessant om dan de hele geschiedenis van zo'n schip uit te pluizen. Of, nog mooier, door een vondst een naam te kunnen geven aan een onbekend wrak.“

In totaal kent Nederland zo'n twaalf wrakduikclubs; het Terschellinger duikteam Ecuador is bijvoorbeeld een heel bekende. Elk bevaren ze hun eigen gebiedje en bijna allemaal zijn ze aangesloten bij de stichting Maritiem Onderzoek Nederland. Gezamenlijk is er een formulier ontwikkeld waarmee belangrijke vondsten worden aangemeld bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

Bjorn Sloos, voorzitter van de stichting: „Officieel moet je alles ouder dan vijftig jaar laten liggen. Maar ja, als iets los op de bodem ligt en je doet er niets mee, verdwijnt het onder het zand. Wie heeft daar wat aan? Dan kun je het beter opduiken en vervolgens de informatie aan het RCE doorspelen. Want zij hebben bijna geen geld om duikteams op onderzoek uit te sturen.“

De twee grote dromen van alle Nederlandse wrakduikers: de Lutine en de Renate Leonhardt. Beide zouden een immense goudschat aan boord hebben en er zijn de afgelopen honderd jaar dan ook diverse pogingen gedaan deze hoofdprijzen boven water te halen. De Lutine zou in 1977 goud en

op de zeebodem juist weer zichtbaar worden. Dat maakt het elk seizoen weer spannend wat je gaat ontdekken.“

Menselijke resten worden nooit gevonden. Die zijn al lang vergaan. Behalve die ene keer, toen Raven en Onstwedder in 2003 doken op de in 2001 met vier man vergane kottier Victory uit Ljuiden. De marine had het schip al uitgebreid onderzocht op lichamen maar niets gevonden. Onstwedder: „Wij hadden echter een plaat weggehaald van de romp en toen is het wrak blijkbaar doorgespoeld. Want de keer erna zag ik binnenin, in de kapitainshut, een geraamte drijven. Later heeft de marine het geborgen, net als de resten van een tweede opvarende. We hebben toen nog een heel emotionele bijeenkomst met de nabestaanden gehad.“

Verstoord

Martijn Manders van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft gemengde gevoelens over de Nederlandse wrakduikers. Eigenlijk vindt hij dat ze alles moeten laten liggen, zodat de vindplaatsen niet worden verstoord, maar: „Als iemand dan een keer een souvenirje meeneemt, zijn we blij als het tenminste wordt gemeld. Wij hebben een speciaal Maritiem Programma voor onderzoek en behoud van scheepswrakken in Nederlandse wateren.“

Momenteel zijn er volgens Manders achthonderd wrakken waar iets van bekend is; maar de database van het RCE kent maar liefst 40.000 zogenaamde 'punten' waar nog iets te vinden zou moeten zijn. „En dan heb ik het nog niet eens over de Nederlandse schepen

Onder water zijn niet alleen historische maar ook ecologische schatten te vinden. Flora en fauna zoeken dankbaar aanhechting en onderdak bij de wrakken.

FOTO: UDO VAN DONKEN

'In de kapitainshut zag ik een geraamte drijven'

in buitenlandse wateren! We zijn daarom druk bezig met het ratificeren van de Unesco Conferentie voor de Bescherming van het Onderwater Cultureel Erfgoed uit 2001. Op die manier kunnen historische resten van VOC-schepen en admiraliteitschepen in de vreemde beter worden beschermd en onderzocht.“

Maar ook wrakken in Nederlandse wateren verdienen veel meer bescherming, vindt Klaudie Bartelink, bestuurslid van de stichting Duik de Noordzee schoon. De stichting heeft honderd wrakken ontdekt van zaken als lijnen, visnetten en vislood. „Wrakken zijn niet alleen cultureel-historisch van belang, het zijn ook ecologische hotspots die door bijvoorbeeld de kabeljauw wordt gebruikt als kraamka-

mer en door grotere vissen als schuilplaats.“

„Er woedt momenteel een grote discussie wat er wel en niet mag met scheepswrakken. De wetgeving is vrij diffuus en vooral grote commerciële bergers maken daar gebruik van door met grof geweld metalen uit gezonken schepen te bergen. Die bergers vinden op hun beurt weer dat ze goed bezig zijn omdat ze zware metalen uit zee halen. Maar de wrakken blijven vaak totaal vernield op de zeebodem achter.“

Archeologen

De vereniging Kust & Zee heeft daarom alle partijen bij elkaar gebracht en presenteert volgende week tijdens de Noordzee dagen een Advies voor de bescherming van wrakken in de Noordzee. Mike Mannarts, interim-directeur van Kust & Zee: „We hebben daarin de belangen van alle partijen samen gebracht: de overheid, wrakduikers, vissers, biologen, archeologen en de professionele bergers. Want hoewel de belangen vaak tegengesteld zijn, is iedereen het erover eens dat scheepswrakken unieke fenomenen zijn die bewaard moeten blijven voor de komende generaties.“

TIEN HOOFDPRIJZEN VOOR ELKE WRAKDUIKER

- **SSTUBANTIA** - ligt sinds 1916 voor kust van Zeeland. Zou goud en juwelen van de Duitse keizer hebben vervoerd.
- **SS ELBE** - Duits passagiersschip, de 'Titanic van de Noordzee'. Zonk in 1895 vlak voor de kust van Scheveningen. In het wrak wordt nog steeds zilver en porselein gevonden.
- **LUTINE** - fregat dat in 1799 grote lading goud en zilver vervoerde van Engeland naar Hamburg. Verging tussen Vlieland en Terschelling.
- **RENATE LEONHARDT** - Duits vrachtschip, in 1917 gezonken bij Den Helder. Zou 17.000 kilo goud aan boord hebben.
- **T VLEIGEND HERT** - VOC-schip dat in 1735 vlak na het verlaten van de rede van Rammekens (nabij Vlissingen) op een zandbank liep. In 1983 werd één van de drie kisten van Compagniesgeld (duizenden zilveren munten en tweeduizend gouden dukaten) gevonden.
- **KERWOOD** - vrachtschip dat in 1919 ten noorden van Terschelling op een mijn liep. De lading bestaat onder andere uit 300 ton koper. Op Terschelling ontstaat in 2002 een ware koperkoorts als de eerste baren boven water komen.
- **HMS ABUQUIR**, **HMS HOGUE** en **HMS CRESSY** - Britse kruisers die op 22 september 1914 op de Noordzee ten onder gingen. Wrakken zijn volledig begroeid met onderwaterleven en zijn een favoriete plek voor Noordzee-duikers